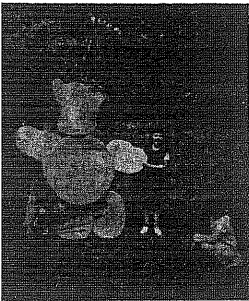

KAPLICKÁ ČITANKA

vychází pouze sedmkrát do roka, a přece je to deník. Je to zpravodaj národní přehlídky dětských divadelních a loutkářských souborů Kaplické divadelní léto. Protože v ní vyšlo od konce 70. let, kdy se stala informačně-metodicko-inspirativním periodikem, množství původních materiálů různého charakteru týkajících se práce s dětskými kolektivy loutkářskými, neloutkářskými i recitačními, rozhodli se její redaktoři sestavit sborník Listování Kaplickou čitankou. Připravili ho Eva Horáková a Jaroslav Provaník a objednat si ho můžete na adrese: Eva Horáková, Parkán 116, 381 01 Český Krumlov nebo na OKS Český Krumlov, Rybářská ulice, 381 11 Český Krumlov.

Takhle si hráli v roce 1979 dnes už „odrostlí“ kroužek estetické výchovy ÚDPM JF pod vedením H. Budínské s veslými Štěpánky (Snímek Luděk Richter)

MIREK SLAVIK

vede ve Zlivi v Českých Budějovicích dětský soubor HUDRADLO. Není jen výborným vedoucím, ale také autorem všech her, které HUDRADLO hrálo nebo hraje. Nejprve to byl pokus o pohádku (ještě nepíliší zdražil), pak následoval legendární Bercius, příběh pionýrského oddílu, který se v roce 1984 dostal na národní přehlídku do Kaplice a vzbudil tam zaslouženou pozornost, a v loňském roce to byl dětský příběh z historie O tvzi Bouchalce. V letošním roce bylo HUDRADLO vybráno do Kaplice opět s původní novinkou Mirka Slavíka, s hrou Mangá, inspirovanou tentokrát sci-fi.

HANA BUDÍNSKÁ A JEJÍ DĚTSKÉ SOUBORY

se účastnily národní přehlídky Kaplické divadelní léto už několikrát: v roce 1975 s inscenací Zpívající fontánka (pohádka J. Jarolímků z časopisu Sluníčko z dramatičtvovala H. Budínské), v roce 1978 s hrou O podivném

děti hrávají divadlo

V pátém čísle ČSL jsme uveřejnili první z dopisů, které jsme obdrželi v odpověď na pět našich otázek vedoucím dětských souborů:

1. Kdy jste s dětmi začal(a) pracovat a kde?
2. Jak jsou děti ve Vašem souboru staré?
3. Kolikačlenný je Váš soubor?
4. Z čeho máte v současné době největší

LISTOVÁNÍ LISTOVÁNÍM

radost nebo nejlepší pocit, hodnotíte-li svou práci s dětmi?

5. S čím si v současné době nevíte rady, na jaký problém při práci s dětmi narazíte?

Obsáhlý dopis nám poslala také Irena Černá, vedoucí dětského loutkářského souboru v Dolním Dvořišti. Pro základní orientaci ocitujeme z úvodu dopisu několik řádek: „S dětmi jsem začala pracovat v říjnu loňského roku. Pokud to chcete přesně, tak 23. 10. 1985, kdy se konala první schůzka. Nejprve jsme se scházeli jen tak, a pak se nás ujal SKP při ČSSS Šumava v Dolním Dvořišti. Soubor má 12 členů. Hlásí se mi další děti, ale zatím bych nechtěla víc, protože tenhle počet zatím vyhovuje jak dětem, tak mně. Věkové složení: od sedmiletých po dvanáctileté. Dobrý pocit a samozřejmě i radost mám především z toho, že děti jsou přímo nabitě energií, že mají dostatek fantazie a že podobně „hraní si“ potřebovaly jako sál. Obrovskou radost mám z toho, jak se těší na každou další schůzku, že nechtějí být o žádnou ošizené, a velké obavy mám z toho, aby jim to vydrželo a abych dokázala dělat schůzky i nadále zajímavé a přitažlivé. Zatím si více měně „hrájeme“, přičemž využíváme nejvíce kartotéky pro loutkáře Hany Budínské (K činnostem zájmových kroužků loutkového divadla, ÚDPM JF, Praha 1984), Zásobníku dramatických her a improvizací od Evy Machkové (SKKS, Praha 1983) a Receptáře dramatické výchovy od Miloslava Dismana.“ K některým problémům, o kterých se autorka dopisu rozepíše, se ještě vrátíme; dnes se zaměříme jen na jediný: „... pro začínající soubory nebo spíš jejich vedoucí je málo metodických materiálů — anebo jich je možná dost, ale žádná povědomost, kde je získat. Z toho možná vyplývá i to, že to odradí začínající. Protože jenom snaha a chuť nestačí. Pokud nemáte někoho, kdo vám poradí co dál, tak jen se snažte nevystačíte. Pochybují například, že se už o tom, že Ústřední dům pionýrů a mládeže J. Fučíka v Praze občas vydává materiály užitečné pro vedoucí dětských souborů. A taky je mi známo, že OKS takovýchto materiálů moc nemá.“

Jak na tom tedy jsme? Je metodických materiálů dost, anebo málo? Ten, kdo pozorně sleduje tuto rubriku od začátku minulého roku, zjistí, že situace není tak katastrofální. Existují už nejen práce teoretické, ale především praktické a metodické. Potíž je však v tom, že „velká“ nakladatelství

o ně většinou nejeví žádný zájem, a tak se i zásadní materiály k práci dětských souborů a o dramatické výchově vůbec vydávají jen jako rozmožnění pro různých KKS nebo OKS v nákladech pranepatných. Nejnovější publikací tohoto typu je LISTOVÁNÍ KAPLICKOU ČITANKOU, které má mezi metodickými materiály o dramatické výchově trošku zvláštní postavení: není komplexní studií, ale je mozaikou problémů, námětů a

informací, které mohou být užitečné každému, kdo pracuje s dětmi. Proto na Listování upozorňujeme několika ukázkami nejen autorů dnešního dopisu, ale i všechny ostatní vedoucí dětských souborů:

JAK SI HRAJÍ...

V KROUŽKU ESTETICKÉ VÝCHOVY ÚDPM JF PRAHA

• Hry s rytmem

— Zopakuj přesně rytmus i sílu zaklepání na dveře.
— Zkus uhodnout, jaký člověk na dveře klepe (ostýchavý, suverén, neočekávaný apod.).
— Zkus domyslet, v jaké situaci a jaký člověk za dveřmi stojí, proč klepe zrovna tím způsobem, a ne jinak.
— Především sám zaklepání a vstup do místnosti tak, abychom poznali, kam přicházíme a proč (ze slovní komunikace může použít jen pozdravení a oslovení).

• Hry na téma Spánek

— Co je to spánek? Zkus odpovědět jednou větou. (Naše děti řekly o spánku např.: „Spánek je hrozné zdržování.“ — „Spánek je noc.“ — „Spánek spí v hlavě.“ — „Spánek chodí se sny na lov.“ — „Spánek je opečený dozlatova.“)
— Zkuste vyjádřit spánek v krátké zvukové etudě s různými (i improvizovanými) zvukovými nástroji, stvořít malou zvukovou skladbičku na téma Spánek. (Naše děti použily ozvučná dívka a různá jiná klepátka, triangi, bubínky, dětská čísteřítka, zvuk zmačkaného papíru, vlastní pusu, zvonček, staré pero od hodin, varhánky, xylofon apod.) Snažte se o to, aby etuda měla při dalších pokusech aspoň jednoduchou stavbu — začátek, prostředek, vyvrcholení a ukončení i s jasným zakončením, aby se děti učily citlivě spolupracovat a poslouchat se, aby nástroje měly v pravou chvíli i možnost vlastního „sóla“ apod.
— Namaluj svou představu o spánku. (My jsme si vybrali už zcela konkrétní úkol — pokus o ilustraci básně Iriny Tokmanové Syc a tráva uspává. Slo o kolorovanou perokresbu — text a kresba perem černou

tuší, barevná nálada malovaná štětcem barevnými tušemi.)
— Poznáme, jak se kdo vyspal? Improvizace na dané téma — probuzení, vstávání, oblékání. Poznáme, kdo se vyspal „dorůžova“ a proč, kdo naopak špatně a proč? Vliv může mít jak zážitek z předchozího dne, tak samotná kvalita spánku, ale i očekávané události dne nastávajícího. Někdo dokonce může ulehnout po hezkém zážitku, třeba se i po probuzení těšit na nový den, ale hned při vstávání ho začne pronásledovat jedno nedopatření za druhým: čeká ho zřejmě tzv. zasmolený den, kdy se nic nedá a všechno se nějak vždycky zvrtné. Dokážeme i to srozumitelně předvést bez jediného slova?

• Hra s barevným příběhem

(Ježkův den — pokus o kreslený seriál)

— Co všechno může takový ježek zažít během jednoho dne v lese?
— Je podzimní den. Kdybychom pocít z něj měli charakterizovat jedinou barvou, která by to byla?
— Co je pro podzim typické?
— Ježíkův příběh jednoho dne nemusíme výtvarně zpracovávat jen do obvyklých pravidelných seriálových „okének“, ale můžeme formát papíru zpracovat i jinak (některé příhody jsou důležité, některé jen podružné). Celkovou kompozici, velikost a umístění okének si může každý výtvarně zpracovat po svém.
— Kreslený seriál můžeme doplnit i krátkými texty.
— Použitý prostředek — barevné tužkové fixy

— Dokážeme pohybově rozehrát ježka vlastní holou rukou? Z jakých předmětů denní potřeby by bylo možné vytvořit improvizovanou loutku ježka? Dokázali bychom některou z ježčích příhod zahrát sami bez loutek?

• Hra na nesmyslné obrázky

— Namaluj největší nesmysl (kresba perem a tuší).
— Odklápejí obrázky inspirované starými lidovými loutkami „háčekkami“ — hrájeme si s „kouzelnou hůlkou“ — začarujeme postavu tak, že ji proměníme od pasu dolů v něco jiného (odklápejí dolní části obrázků).

HANA BUDÍNSKÁ

V LOUTKÁŘSKÉM ODDĚLENÍ LSU V PLZNI

• Skleněné koule. Každý je jakoby uzavřen ve skleněné kouli. Hledá východ, ale nemůže ho nalézt. Až po domluveném zvukovém signálu se koule rozpadne. Celá hra je doprovázena zvukem (tukáním, cinkáním, bubnováním). Podle rytmu se žáci v kouli pohybují.

• Hra s provazem. Z dlouhé prádelní šňůry vytvářejí jednotlivci na podlaze různé tvary a obrázky podle své fantazie. — Obměna: Žáci šňůru uchopí oběma rukama a napnou ji. Pak ji různě v prostoru tvarují. Podmínkou je, aby byla šňůra stále napnutá.

• Stopl Při hraní s předměty vytvoří jeden z žáků nějaký základní tvar. Kdo má nápad, vyžádá si slůvkem Stop! možnost pokračovat v akci vlastním nápadem. Příklad: Bubínky a palička se mohou stát hodinami, ale jiný žák má další nápad. Slovem Stop! si vynutí možnost uplatnit svůj nápad a

předvede bubínky s paličkami např. jako misku s vařečkami. — Obměna: Jeden z žáků začne nějaké vyprávění s využitím ilustrace s předměty. Druhý žák si vynutí pokračování příběhu slovem Stop!

JIRÍ OUDES

V SOUBORU HUDRADLO VE ZLIVI

• Indiánská zkouška dospělosti (hra v lese). Dospělí chlápci indiánského kmene skládají zkoušku dospělosti. Jednou její částí je i zkouška obratnosti v pohybu terénu. Náčelník kmene odejde do lesa a tam se na vhodném místě postaví tak, aby měl dobrý rozhled kolem sebe. Mladíci, kteří vyrazí 15 minut za náčelníkem, mají za úkol náčelníka vypátrat a přiblížit se k němu tak, aby je nespatriil. Koho náčelník vidí, na toho zavolá, a objevený se musí postavit a zůstat tam, kde byl objeven. Ten, kdo se přiblíží k náčelníkovi nejbližší, vyhrál a v další hře je náčelníkem.

• Očko. Vedoucí pošle děti za dveře a v místnosti poschovává 3–5 párátek, špendlíků či sárek tak, aby bylo vidět alespoň polovinu schovaného předmětu. Děti mají po příchodu do místnosti předměty objevit, nechat to však najevno. Jakmile někdo objeví hledanou věc, jde to šeptem oznámí vedoucímu. Pokud je to správně, má jeden bod. Vyhrává ten, kdo po několika kolech nasbírá nejvíce bodů. (Hru je dobré časově omezit, asi na 10 minut.)

• Vztahy mezi lidmi (scénky, improvizace). Na začátku schůzky si s dětmi povídáme, jaký byl dnešní den. Vybíráme z vyprávění situace, které jsou z hlediska výchovy nebo jednání akterů nášim zajímavé. Ve skupinách potom zkoušíme situaci znovu přehrát, rozebrat, vyumíšlíme si jiné, zajímavé konce. (Příklad: Lenka čeká na maminku, až přijde z práce, aby mohla jít na schůzku. Maminka přijde, ale zaskočí Lenku přáním, aby došla nakoupit. Lenka se snaží maminku přesvědčit, protože ví, že za pozdní příchod na schůzku přijde o bod, maminka je neuprosná. Děti si připravily čtyři možné konce: — Lenka se s maminkou hádá, ale nakoupit dojde. — Lenka se s maminkou dohodne, že nákup koupí cestou. — Lenka maminku přemluví a nakoupit jí nemusí. Po přehrání všech čtyř možností následuje diskuse, v které každý může říci své stanovisko. Pokud jsou k tomu děti vedeny, je diskuse zajímavá a upřímná. Právě v tomto případě se nám podařilo pozvat do diskuse i dvě maminky. Výsledky a podněty pro další práci zabírají v mém bloku tři listy.

• Kamarád Fikfa. Fikfa je někdo, koho si myslíme, kdo vlastně neexistuje. Fikfovi se dá telefonovat, s Fikfou můžeme jít na schůzku, můžeme se s ním pohádat, starší dívky s ním dokonce chodí na rande. U nás děti s touto hrou vlastně začínají. Už se mluví, improvizovat rozhovor dvou lidí, pohotově reagovat. Každé dítě si rozhovor může připravit, promyslet. Protože jde o začátečníky, musíme je většinou dost usměrňovat, hlavně ve výběru výrazových prostředků. Teprve po zvládnutí tohoto tématu vedeme dítě ke kontaktu s partnerem.

MIREK SLAVIK

Tuto dvoustranu připravuje
JAROSLAV PROVAZNÍK

vejci (původní text vedoucí souboru), v roce 1980 s pohádkou Z. K. Slabého, z dramatičtvoval J. Oudešem, O sedmi trapších a ještě jednom navíc, v roce 1982 s Povílkovými Třemi sněhuláky, v roce 1984 s kolektivním kabaretním pořadem Třináctka pro osmíčku a letos s Duhovými pohádkami Danielem Fischerové (dramatizace Hana Budínská).

JIRÍ OUDES

pracuje už léta v LSU v Plzni (jen několik málo pamětníků si vzpomíná, že s dětskými loutkářskými soubory pracoval už v 60. letech v sumavské vesničce Těšov, kde učiteloval a řediteloval v miniaturní školice). V Kaplici vystupoval se svými soubory dvakrát — v roce 1980 s Velkým králem a malou myší Eleny Cepčkové a Pohádkou o kolíčcích, kterou z dramatičtvoval podle Dušana Radoviče, a v roce 1982 s pohádkou Olgy Hejné Kluci buci kaktusáci.

HUDRADLO ZLIV — BERCIVS (Snímek Štěpán Filčík)

O KAPLICKÝCH DIVADELNÍCH LÉTECH

referuje pravidelně i Československý loutkář, protože od samého počátku v roce 1974 je to přehlídka, na níž se obě větve dramatické výchovy — soubory loutkářské i neloutkářské — scházejí a vzájemně se inspiroují. ČSL dosud přinesl o kaplických přehlídkách, jejich organizaci, představeních, ukázkách metodiky práce a seminářích tyto materiály:

Eva Machková: Dětské soubory v Kaplici, roč. XXV, 1975, č. 8–9, str. 208–209
Hana Budínská-Milada Mláčková: Hlasy k dětské přehlídce v Kaplici, roč. XXV, č. 12, str. 275–276
Jaroslav Provaník: Když přijde léto papáje do Kaplice, roč. XXVIII, 1978, č. 10, str. 233–234
František Sokol: Kaplické divadelní léto 1980, roč. XXX, 1980, č. 8–9, str. 205–206
Eva Machková: Dětské loutkářské soubory 1981, roč. XXXI, 1981, č. 10, str. 225
Eva Machková: Kaplické divadelní léto 1982, roč. XXXII, 1982, č. 10, str. 237
Eva Machková: Nemyslet na efekt, roč. XXXIII, 1983, č. 10, str. 224–227
Eva Machková: Kaplické divadelní léto 1984, roč. XXXIV, 1984, č. 10, str. 224
Jaroslav Provaník: Cesty, cestičky a páničky ke KDL 1985 aneb Kaplické a předkaplické mozaika, roč. XXXV, 1985, č. 11, str. 247–249, č. 12, str. 272–274